

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

RECENSIES, REPLIEKEN EN DUPLIEKEN

In deze rubriek worden zowel methodologieboeken besproken als onderzoeksrapportages, bij voorkeur van Nederlandstalige auteurs. Auteurs krijgen de gelegenheid om op een recensie te reageren. Op de website www.kwalon.nl worden regelmatig boeken ter recensie aangeboden. Wie een boek wil bespreken (al dan niet uit dat aanbod), kan zich richten tot het redactiesecretariaat: redactie@kwalon.nl.

Kwalitatief softwaregebruik vanaf data-analyse tot aan interpretatie

Natasha de Jezus*

Christina Silver & Ann Lewis, Using software in qualitative research (second edition), London: SAGE Publications, 2014, 355 pp., ISBN 978-1-4462-4972-7, € 35,12 (pbk).

In 1997 richtte Lewis het *Computer Assisted Qualitative Data Analysis Networking Project (CAQDAS Networking Project)* op in het Verenigd Koninkrijk om een platform te bieden aan wetenschappelijke onderzoekers om van gedachten te kunnen wisselen over het toepassen van technologie in kwalitatief onderzoek. Silver verdiepte zich in de relatie tussen technologie, methodologie en visuele analyse ondersteund door software. Deze vooraanstaande onderzoekers hebben softwarepakketten ontwikkeld om het kwalitatief onderzoeksproces te ondersteunen. Deze worden uitgebreid besproken in hun boek *Using Software in Qualitative Research*. Het boek bestaat uit veertien hoofdstukken. Aan de hand van drie case-studies worden in verschillende hoofdstukken de CAQDAS-onderzoeksmethoden verder toegelicht. Het gaat om de casestudies ‘Young people’s perceptions’, ‘The financial downturn’ en de ‘Coca-Cola commercials’, die een weergave zijn van bestaande onderzoeksprojecten over contemporaine sociologische vraagstukken. Er is ook een website gekoppeld aan het boek, die een stapsgewijze instructie aanbiedt voor onderzoekers. De laatste versies van de softwareprogramma’s Atlas.ti, Dedoose, Hyperresearch, MAXQDA, NVivo, QDA Miner, Qualrus en Transana worden in zekere mate behandeld. De data-analyse tot aan de interpretatie van de onderzoeksresultaten wordt inzichtelijker gemaakt. In de introductie wordt een stevig fundament gelegd door de ontstaansgeschiedenis van de CAQDAS-softwarepakketten uiteen te zetten en een korte schets van de hoofdstukken te geven. Hoofdstuk 1 geeft een compleet overzicht waarin vanuit verschillende invalshoeken literatuur-

* Drs. N.M.C. de Jezus is managing director bij het bureau voor beleidsonderzoek en scriptiebegeleiding Proactive Project Consult. Ze doet onderzoek naar verschillende onderzoeksmethoden die worden toegepast in de sociale wetenschappen. E-mail: proactiveproject@gmail.com.

onderzoek, dataverwerking en kwalitatieve data analyse aan de orde komen. De wijze waarop de praktische en theoretische implicaties bij het gebruik van software in kwalitatief onderzoek worden uiteengezet, is verhelderend. De CAQDAS-softwarepakketten geven de onderzoekers ruimte om met behulp van de door hen geselecteerde methodologieën hun eigen analysestrategieën toe te passen naar gelang hun eisen.

Aanbod software

Hoofdstuk 2 maakt inzichtelijk hoe software gebruikt kan worden bij onderzoeksprojecten. De casestudies zijn heel praktisch en vernieuwend. Hierin wordt verduidelijkt hoe onderzoekstaken kunnen worden gerangschikt afhankelijk van de context. In hoofdstuk 3 worden de functionaliteiten en karakteristieken van ieder CAQDAS-softwarepakket opgesomd. De tabellen met informatie over hulpmiddelen en applicaties voor kwalitatieve methodologie en technologie zijn vakkundig opgesteld. De onderzoeker kan moeiteloos vergelijkingen maken en bestuderen.

Op dataniveau

In hoofdstuk 4 wordt de relevantie van voorbereidingen bij datamanagement benadrukt. Hier wordt de mogelijkheid geboden om een stevige basis te leggen om ook bij kwalitatieve data structuren te herkennen. In hoofdstuk 5 worden de praktische taken die uitgevoerd moeten worden behandeld, zodat de onderzoeker vertrouwd kan raken met het geselecteerde softwarepakket tijdens gebruik. Efficiënte analyse kan dan gegarandeerd worden. In hoofdstuk 6 wordt aangeraden om geschikte tools te gebruiken voor het exploreren van data. De uitgebreide bespreking hiervan is uiterst educatief.

Kwalitatief coderen

In de hoofdstukken 7 t/m 9 staat het coderen centraal. De verschillende benaderingen waaronder de inductieve, deductieve en abductieve methoden worden aangekaart, en de bespreking aan de hand van concrete voorbeelden hoe deze methoden kunnen worden gecombineerd, is verhelderend. Daarnaast komt het verloop van het proces om codes te analyseren en te controleren aan bod. Geadviseerd wordt om bij hercoderingen en het samenvoegen van codes, zowel de analysedoelen als de variëteit in systemen van dataverkenning voor ogen te houden. Hierdoor wordt de onderzoeker bewust gemaakt dat coderen een iteratief proces is, dat onderhevig is aan constante aanpassingen. Hoofdstuk 9 behandelt ook het coderen, maar meer in de zin van de manier waarop codes kunnen worden georganiseerd in structuren. In hoofdstuk 10 wordt het analytische aspect van onderzoek aangekaart. Onderzoekers gaan nu eenmaal van de interpretatie van aantekeningen op dataniveau naar een meer abstract niveau. Daarna moeten de onderzoeksresultaten op schrift

gezet worden. CAQDAS faciliteert dat in verschillende vormen, bijvoorbeeld door literatuurevaluatie, veldnotities, transcripties, aantekeningen, omschrijvingen van codes, proces memo's, analytische memo's, samenvattingen en uiteindelijk het onderzoeksverslag mogelijk te maken. Het bijvoegen van links naar internetpagina's met meer hulpmiddelen voor het opstellen van rapportages is een verrijking met het oog op de continue ontwikkeling van het vakgebied.

Interpretatievormen

Het volgende hoofdstuk bespreekt een variëteit aan mapping tools essentieel bij het interpreteren van onderzoeksresultaten. Hierdoor worden de gegevens overzichtelijk en begrijpelijk gemaakt. De meeste CAQDAS-pakketten hebben mapping tools, weliswaar met eigen benamingen. Alleen QDA Miner en Transana hebben geen expliciete mapping tools, maar het gebruik van bepaalde functies met hetzelfde effect is mogelijk. Mapping is belangrijk om relaties van theoretische en praktische concepten te kunnen analyseren. In hoofdstuk 12 wordt op een innovatieve wijze aandacht besteed aan de bekende term 'variabelen' in wetenschappelijk onderzoek. Aangeraden wordt om eerst naar simpele structuren in data te zoeken en daarna te organiseren naar complexere vormen. Hierdoor kunnen patronen worden ontdekt en geanalyseerd. In het begin kunnen de gegevens georganiseerd worden naar hun bronnen, waaronder interviews, focusgroepen, wetenschappelijke artikelen, bestanden of trefwoorden. Daarbij dient men rekening te houden met de factor tijd. In de laatste hoofdstukken wordt het verkennen van datasets aanbevolen om eventuele nieuwe patronen te ontdekken. Aan de hand hiervan kunnen onderzoeksresultaten worden gepresenteerd. Dit is noodzakelijk om de verzamelde data bij kwalitatief onderzoek effectief te ordenen. In het laatste hoofdstuk wordt aangegeven dat het voordeel van CAQDAS is dat de onderzoeker kan multitasken en zelf kan bepalen welk softwarepakket de meest geschikte ondersteuning biedt.

Conclusie

Op de website bij het boek staan sample data van de drie besproken casestudies waarmee geëxperimenteerd kan worden met behulp van een gratis proefversie van het softwarepakket naar keuze die ook gedownload kan worden van de gekoppelde websites van de aanbieders. Bovendien staan in het boek vanaf hoofdstuk 4 extra instructies. Op deze innovatieve manier worden de onderzoekers in staat gesteld na te gaan welke softwarepakketten ze mogelijk kunnen gebruiken. Met behulp van de praktische hulpmiddelen en principes van CAQDAS kunnen de onderzoeksprocessen gestructureerd worden afhankelijk van de taken en hun complexiteit in iedere onderzoeksfase. De flexibiliteit om te experimenteren met de data is onbeperkt. Silver en Lewis raden aan om al in de beginfase geleidelijk aan vertrouwd te raken met het systeem en de datasets. Het gaat erom een stevig fundament te leggen. Van tevoren moet worden nagedacht over het type datastructuur

voor systematische analyse. Hierna kan er een efficiënte analyse uitgevoerd worden. CAQDAS geeft de mogelijkheid om verschillende strategieën toe te passen voor het coderen, afhankelijk van de methodologische benadering. Het stelt de onderzoeker in staat om de codes te inspecteren en het gegevensbestand op te schonen. Dit is cruciaal voor datamanagement om zodoende de voortgang van het onderzoek kritisch te kunnen beoordelen. De CAQDAS-softwarepakketten bieden de mogelijkheid om verslagen terug te halen in verschillende vormen, wat het integreren van inzichten bevordert. De flexibiliteit daarvan komt tot uiting in de beschikbare mapping tools. Mogelijke knelpunten kunnen dan makkelijk worden gedetecteerd. De mogelijkheid om te experimenteren is aantrekkelijk aangezien de impact van technologie op methodologie nog volop in ontwikkeling is.

Dit boek is een onmisbare handleiding om door de complexe wereld van kwalitatief onderzoek te navigeren. Sociale wetenschappers zullen zeker de gedetailleerde informatie voor computerondersteuning bij kwalitatief onderzoek kunnen gebruiken. Het boek is een waardevolle aanwinst omdat de auteurs een compleet overzicht en effectieve aanpak aanbieden vanaf data-analyse tot aan de interpretatie van onderzoeksresultaten.